

SVAR PÅ REMISS AV BETÄNKANDET "STÄRKT INSYN I POLITISKA PROCESSER" (SOU 2025:52)

Plattformen CONCORD Sverige samlar 77 organisationer i civilsamhället. Tillsammans arbetar vi för en rättvis och hållbar värld genom att påverka Sveriges och EU:s utvecklings- och utrikespolitik. Därför kommer vårt remissvar på insynskommitténs underlag och förslag att brett utgå från våra medlemmars situation och behov samt berör enbart delen om "insyn i kontakter mellan politiska beslutsfattare och aktörer som vill påverka beslut".

Ökad transparens i politiska processer är i grunden positivt. Det stärker demokrati, förtroende och tydlighet. Men för civilsamhället är det avgörande att lagstiftningen balanserar antikorruption, insyn med realismen av organisationers kapacitet, självständighet, och mångfald samt att ansvarsdelen också landar i det politiska lägret och att dessa inte tillåts utreda och granska sig själva. CONCORD Sverige är positiva till ett svenskt lobbyregister.

Registrering av möten

Risk för snedvridning av inflytande

De flesta av våra medlemmar, särskilt de som arbetar med bistånd, är vana vid omfattande rapporteringskrav. Dock har inte alla de ekonomiska förutsättningarna att ha administratörer eller en formell påverkanstruktur som sköter exempelvis en liknande registrering. Generellt uppfattar vår sektor ett registreringskrav som något positivt, men flaggar för att det inte kan vara för omfattande då det riskerar att sälla bort färre civilsamhällesaktörer. Det finns en uppenbar risk att resursstarka aktörer (företag, branschorganisationer) får större gehör och genomslag än ideella och mindre organisationer. Civilsamhällets organisationer upplever ofta svårigheter att få samma tillgång till politiker som kommersiella lobbyister har. Detta kan leda till en snedvridning där vissa perspektiv, samhällsgrupper etc systematiskt hamnar utanför vilket kan motverka exempelvis rättvisa och jämlikhet i samhällsutvecklingen.

Överreglering och avskräckande effekt på politiskt engagemang

Exempel: En lokal förening försöker påverka sin lokale riksdagsledamot i en fråga om skolnedläggning eller infrastruktur. Även enstaka kontakter med riksdagsledamöter kan omfattas av skyldigheten att rapportera enligt det gällande förslaget. Föreningar och liknande, återigen med bristande kunskaper, erfarenheter och resurser, som inte uppfattar sig som lobbyister kan oavsiktligt bryta mot regler om de inte känner till dem. Här finns en stor risk för "överreglering" och avskräckande effekt på politiskt engagemang, vilket gör att de stora och resursstarka är de enda som i slutändan påverkar den svenska politiken.

Risk för självcensur

Oklart var gränsen går mellan "vanligt påverkansarbete" och formell kommunikation. Om registrerade möten blir en offentlig handling kan det innebära att civilsamhällesorganisationer ökar sin självcensur och försiktighet i kontakter med beslutsfattare, då det finns en risk för potentiella repressalier. För många biståndsorganisationer finns det utmaningar där vissa positioner kan bedömas av politiska motståndare som "fel" eller "kontroversiella".

Registrering av möten upphov för risk för hot och mord

Många av våra medlemmar arbetar med lokala civilsamhällesorganisationer som arbetar t ex med frågor som demokrati, mänskliga rättigheter, urfolksrättigheter, land och resursrättigheter. Att få sitt namn och/eller sin organisations namn på en allmän offentlig handling kan leda till dödshot eller en direkt dödsdom i vissa länder där regeringar, myndigheter eller andra starka ekonomiska intressen inte vill att dessa röster höjs. Därför måste det finnas en möjlighet att vid tillfällen kunna åberopa sin personliga säkerhet/sin organisations säkerhet för att undvika offentlig registrering.

Minskad spontanitet och flexibilitet

Många delar av det civila samhället präglas av reaktiva, snabbt organiserade initiativ, inte allra minst bland de organisationer som arbetar humanitärt där situationen och läget kan ändras på nolltid. Strikt insynslagstiftning kan hindra sådan dynamik, eftersom kravet läggs på formella rapporter och dokumentation även i situationer där snabb handling är viktig.

Vilka ska ingå i detta lobbyregister och vilka ska undantas?

De senaste 25 årens professionalisering av PR- och lobbybranschen har starkt bidragit till att aktörer har satt i system att rekrytera tidigare politiker, statssekreterare och höga tjänstemän till företag, branschorganisationer och kommunikationsbyråer. Det skapar en gråzon mellan officiella möten och umgänge i en mer privat sfär. Gränsdragningen är i det närmaste obefintlig. Här måste man sätta tydliga gränser. Att inte göra det kan bidra och skapa stora problem kring transparens, förtroende och underminera lobbyregistrets syfte.

"Spelregler"

Tillika bör dessa regler inte bestämmas av entiteterna eller politikerna själva. Risken är uppenbar att det blir urvattnade spelregler för att gynna vad man normalt skulle beteckna som överträdelser. Särskilt när det står stora ekonomiska värden på spel. En på alla sätt oberoende entitet med djup kunskap inom ämnet bör ansvara för detta. Den svenska allmänhetens förtroende för den offentliga förvaltningen är enligt OECD lägre än genomsnittet i OECD och lägre än övriga nordiska länder (2023). Därför bör de politiska partierna och dess företrädare vara angelägna om att inte ytterligare förstärka denna negativa utveckling.